

Írások · Cikk · 2017. október

Minták vándorlása: szatmári, beregi és felvidéki hímzések párhuzamai

A szatmári hímzés nem sziget. A beregi szőttések és az északi vármegyék keresztszemesei között húzódó motívumutakat követem, vásárok, cselédkönyvek és házasságok nyomán.

Szatmári Füzetek 10. szám, 2017

Fotó: Thomas Quine, 2012 · Wikimedia Commons · CC BY 2.0

Amikor 2009-ben először vettem kézbe egy beregi szőtttest a tarpai gyűjteményben, azonnal feltűnt, hogy a rajta futó madárpár a túristvándi párnavégekével csaknem azonos. Csak a technika más: ott szőtték, nálunk hímezték. Ez a felismerés indította el azt a több éves összehasonlító munkát, amelynek eredményeit itt foglalom össze.

Három útvonal

A motívumok vándorlásának három útját tudtam dokumentálni. Az első a vásár: a fehérgyarmati és a beregszászi vásárokon a két táj asszonyai találkoztak, és a kelengyébe szánt darabokat egymástól is vették. A második a szolgálat: a szatmári lányok a két háború között gyakran szegődtek el a nyírségi és a

beregi nagyobb gazdákhöz, ahonnan mintákat hoztak haza. Az adatközlőim közül hárman is „a helyről” tanulták a rózsás minta egy változatát. A harmadik a házasság, amely a legmesszebbre vitte a mintákat: a gyűjtemény egyik 1926-os párnavége egy Ung vármegyéből férjhez jött asszony munkája, és rajta az a lépcsős csillag, amely a szatmári anyagban máshol nem fordul elő.

Ami közös és ami helyi

A közös alap a keresztszemes technika, a piros-kék színpár és a madaras, tulipános motívumkör. A helyi vonások a részletekben vannak: a szatmári tulipán kelyhe zártabb és három szíromra tagolt, a beregi nyitottabb, öt-hét fogazattal. A felvidéki keresztszemesek a geometrikus szegélyt kedvelik, a szatmáriak az indás, hajló szegélyt. Ezek a különbségek elég állandóak ahhoz, hogy egy ismeretlen származású darabról jó eséllyel megmondható legyen, melyik tájról jött.

A tanulság számomra az volt, hogy a „tisztá” szatmári minta keresése zsákutca. A minták mindig úton voltak, és a helyi jelleg nem a motívumok eredetében, hanem abban van, ahogyan egy közösség a kapott mintát a maga szabályai szerint átrajzolta. A színrendet és a szegélyt tartották, a virágot pedig szabadon engedték.

Források és irodalom

1. Fél Edit: Magyar népi vászonhímzések. Budapest, Corvina, 1976.
2. Varga Marianna: Beregi szőttesek. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda, 1978.
3. Saját gyűjtés: T-040–T-067. textilek és a hozzájuk tartozó származási adatlapok, 2009–2017.

Letöltés

[PDF-ben \(cikk\)](#)

Idézés: Vas Erzsébet: Minták vándorlása: szatmári, beregi és felvidéki hímzések párhuzamai. Szatmári Füzetek 10. szám, 2017.

Témák

[hímzés](#) · [Bereg](#) · [összehasonlítás](#) · [motívum](#)

Kapcsolódó írások

